

MICHELLE MARLY

DIVA

MARIA CALLAS
najväčšia speváčka svojej
doby a tragédia jej lásky

noxi

Michelle Marly: Die Diva: Maria Callas – die größte Sängerin ihrer Zeit und das Drama ihrer Liebe. Roman
Copyright © Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin 2020
(Published with Aufbau Taschenbuch; »Aufbau Taschenbuch« is a trademark of Aufbau Verlage GmbH & Co. KG)
Published by agreement with Aufbau Verlage GmbH & Co. KG and Corto Literary Agency.
Translation © 2025 by Andrej Zahorák
Cover design © 2020 by www.buerosued.de
in Munich for Aufbau Verlage GmbH & Co. KG
Slovak edition © 2025 (elektronická verzia) by NOXI s. r. o.

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

MICHELLE MARLY

DIVA

MARIA CALLAS
najväčšia speváčka svojej
doby a príbeh jej lásky

*„Žila som pre umenie,
žila som pre lásku.“*

GIACOMO PUCCINI – *TOSCA*

1. KAPITOLA

Benátky
3. september 1957

„Som veľmi rada, že si opustila sychravý Edinburgh a prišla si na moju malú oslavu,“ vyhlásila Elsa a privinula si priateľku Mariu Callas na bujné poprsie. Z hlavy sa jej zošuchla dóžovská čiapka zdobená perlami a zlatom, pravdepodobne originál zo šestnásteho storočia alebo možno ešte dávnejšieho obdobia. „Dnes večer si môj hlavný hosť.“

„Malá oslava“ bol jesenný ples Elsy Maxwell, ktorý prebiehal v luxusnom hoteli Danieli. Išlo o vrchol filmového festivalu v Benátkach a zúčastnil sa ho každý, kto niečo znamenal. Maria sa v renesančnej sále ani nemusela rozhliadnuť a vedela, že je plná prominentných hostí z Hollywoodu, bohatých aristokratov a princezien a princov s ozajstnou modrou krvou. Najslávnejšou zo všetkých pozvaných však bola nepochybne ona. Diva assoluta. Sopranistka, ktorej meno poznali všetci, dokonca aj tí, ktorí sa nezaujímali o operu. Najzná-

mejšia žena na svete, tridsaťštyriročná, atraktívna, zámožná, pravdepodobne na vrchole kariéry, hoci veľkú časť života má ešte pred sebou.

Jej sedemdesiatštyriročná, plnoštíhla priateľka Elsa Maxwell bola spoločenskou spravodajkyňou medzinárodnej scény. Písala stĺpčky, ktorými rozhodovala o vzostupe a páde budúcich hviezd šoubiznisu a vysokej spoločnosti. Bola doma v Európe aj v Spojených štátoch, organizovala rôzne podujatia – od konských dostihov, cez plavby na plachetniciach až po večierky. Snovala romantické i obchodné vzťahy, a ak človeku záležalo na vlastnej kariére, jednoznačne neodmietol jej pozvanie. Maria Callas tu však dnes večer nebola preto, aby zažiarila. V skutočnosti cítila nesmiernu vďačnosť, že mohla uniknúť škótskemu mrholeniu.

Prežila náročné leto. Namáhavé vystúpenia a početné spoločenské povinnosti ju pred niekoľkými týždňami dohnali na pokraj zrútenia. Hoci lekár ju od toho dôrazne odhováral, odcestovala so súborom milánskej Scaly na prestížny festival v Edinburghu. V Škótsku slávila víťazstvo, ale každý deň sa cítila čoraz horšie. Štyri večery to vydržala a vydýchla si, že hlas ju nezhradil. Piate naplánované predstavenie však prekvapujúco zrušila. Okrem toho, že dostala zimnicu, mala závraty a príšerne ju bolela hlava, s novým termínom predstavenia kolidoval jesenný ples Elsy Maxwell. Maria cítila, že ďalšie náročné vystúpenie by nezvládla a odletela do Milána, aby si oddýchla vo svojom útočisku pri jazere Lago di Garda.

Posilnená niekoľkodňovým oddychom teraz kráčala v obklopení Elsiných hostí po starom kamennom schodisku pokrytom červeným kobercom do priestorov, kde sa mala podávať delikátna večera. V živote kráčala už po toľkých javiskových schodoch, že ani nemusela dávať pozor, a pohybovala sa s neopísateľnou eleganciou. Bez okuliarov aj tak presne nevidela, kam stúpa, takže sa ani nemusela pozeráť. Na večer si vybrala relatívne jednoduché, ale veľmi pekné šaty, ktoré jej dodávali pocit harmónie samej so sebou, aký zažívala len pri speve opernej árie. Mala na sebe priliehavú vrchnú časť a širokú sukňu z bieleho saténu s čiernymi bodkami, širokú bielu šerpu a dlhé čierne rukavice. Ne zvolila žiaden výrazný fascinátor, jediným odkazom na motto večera boli smaragdy a diamanty, žiariace v svetle stoviek sviečok, ktoré si nechala zapliesť do vlasov. Cítila sa skvele, najmä preto, lebo odraz v zrkadle jej prezradil, že v ten večer sa veľmi podobá na svoj idol. Maria zbožňovala herečku Audrey Hepburn. Vedela síce, že nikdy nebude taká útla, ale nezlomnou disciplínou sa jej pred štyrmi rokmi podarilo za rok schudnúť takmer štyridsať kilogramov. Odvtedy si udržiavala štíhlu postavu. Kedysi vážila pri výške meter sedemdesiattri dobrých stodvadsať kíľ. Švajčiarsky lekár podporil jej diéty hormonálnymi tabletkami, liekmi na štítnu žľazu a tabletkami na odvodnenie, čo bolo ešte účinnejšie než odriekanie si jedla. Aby mala neustále na očiach cieľ svojho úsilia, dala si urobiť portréty, na ktorých vyzerala ako sestra Audrey Hepburn. Keď si ich prezerala, zmocnil sa jej neznámy pocit šťastia – po prvý raz

v živote sa cítila dobre vo vlastnom tele. Jedinou chybičkou krásy bolo, že hladovka nemala vplyv na jej robustné nohy. Vedela ich však skryť pod dlhými vzdušnými sukňami. Tak ako dnes.

Vznešene nakláňala hlavu, zdravila hostí a rozdávala úsmevy. Ľudia sa okolo nej zhromažďovali a bažili po jej pozornosti. Prichádzala diva.

Muž po jej boku zobral z čašníkovho podnosu pohár šampanského a podal jej ho. „Určite si dáš,“ vľúdne zašepkal Giovanni Battista Meneghini.

Práve on vedel najlepšie zo všetkých, že prekonáva svoju hlboko zakorenenú plachosť, pretože takmer nikdy nepila. Meneghini bol desať rokov jej manažérom a z toho osem boli manželia. Bol o tridsať rokov starší, o dosť nižší, plešatý, pupkatý a veľmi bohatý. Pracoval ako stavebný podnikateľ a zbohatol v tehelniach. Tento veľký milovník opery však našiel svoje poslanie až v manželstve s ňou. Občas sa obávala, že v tomto vzťahu nebude ako žena naplnená. V poslednej dobe mala čoraz častejšie pocit, že manželova starostlivosť ju dusí. Staral sa síce o všetko potrebné, aby mohla absolvovať vystúpenia s pre ňu typickou dokonalosťou, ale keď sa pripravovala na svoje role a snažila sa zžiť s búrkou radostných emócií a temnou vášňou protagonistiek, premýšľala, ako je na tom vášeň v jej skutočnom živote.

„Vidíš toho pána tam vzadu?“ zašepkala Elsa, keď sa pri nej zrazu zjavila. Zrejme už všetkých privítala. Zacítila na ramene jemný dotyk norkovej štóly, ktorú mala Elsa prehodenú

cez róbu z vyšívanej čipky. „To je Aristoteles Onassis. Najbohatší človek na svete. Priatelia ho volajú Ari.“

Pre ženu ako Maria, ktorá rada listovala v bulvárnych plátkoch a pohybovala sa medzi smotánkou, nebol priateľkin host' neznámy. Videla ho na fotografiách, ale nikdy sa s ním osobne nestretla. Keď ho pozorovala z diaľky, v obklopení mužov a žien, ktorí sa s ním evidentne chceli zoznámiť, uvedomila si, že na fotkách vyzerá horšie. Úspešný podnikateľ z Malej Ázie bol síce nižší, ale oveľa atraktívnejší, než si ho predstavovala. Pohyboval sa v smokingu s eleganciou Caryho Granta, a mal v sebe niečo, vďaka čomu žiaril ako stálica uprostred hviezdneho prachu.

„Nevyzerá, že je z Anatólie,“ vykĺzlo jej.

„A prečo by tak mal vyzerat'?“ začudovala sa Elsa. „Veď pochádza z Grécka. Rovnako ako ty.“

Pokrútila hlavou. „Čítala som, že sa narodil v Turecku. Kedysi tam síce existovala veľká grécka kolónia, ale ľudia odtiaľ sú iní ako z Peloponézu alebo z gréckej pevniny. Voláme ich *tourkosporos*, a rozhodne to nie je kompliment. Veď vieš, že Grécko po stáročia okupovali Osmani. Preto neprechovávame k Turkom vrúcny vzťah.“

„No teda!“ vzdychla Elsa a pozrela sa na Mariu veľkými očami plnými vernosti. „Takže som urobila chybu, keď som ho usadila k tvojmu stolu? Myslela som si, že najslávnejšia Grékyňa a najznámejší Grék na svete sa k sebe hodia... Och, tam je markíza de Cadaval! Pozri, aký ma úžasný fascinátor!“ Na hlave mala napodobeninu benátskej zvonice.

Maria sa rada nechala rozptýliť. Samozrejme, nikto nemôže meniť zasadací poriadok Elsy Maxwell, dokonca ani prima dona. Tak teda bude sedieť vedľa bohatého vlastníka lodí, ved večera nebude trvať donekonečna, a potom si každý sadne, kde bude chcieť. Skôr jej bolo ľúto, že nebude mať po svojom boku Battistu – alebo skôr on ju. Jej manžel hovoril iba po taliansky a v medzinárodnej spoločnosti to preto nemal jednoduché. Nerozumel ani jej rozhovoru s Elsou v angličtine.

Spýtavo sa na ňu usmial.

„Elsa mi iba vravela, kde budem sedieť,“ zhrnula v taliančine a zdvihla pohár. „Na krásny večer!“

Meneghini si s ňou pripil, ale diva si v lahodnom šumivom šampanskom sotva omočila pery. Pohľadom nenápadne zablúdila k mužovi, o ktorom jej pred chvíľou hovorila Elsa.

Stolička vedľa Marie zavzrgala, keď sa na ňu Aristoteles Onassis energicky posadil. „Prepáčte, ale umenie nie je moja silná stránka,“ priznal, keď sa predstavil. Na rozdiel od Elsiných hostí, ktorí komunikovali väčšinou po anglicky alebo po francúzsky, hovoril rýchlou gréčtinou bez prízvuku. „Pre prácu mám málo času, väčšinou ho trávim na mori, pri príjemných rozhovoroch, dobrom jedle a kvalitnej cigare. Práve táto záľuba mi bráni navštíviť operu, pretože vo vašom svätostánku nemôžem fajčiť.“ Usmial sa na ňu, ako keby jej zložil veľký kompliment.

„Počujem, že nie ste ozajstný *tourkosporos*,“ odvetila v gréčtine. Za svoj materinský jazyk považovala angličtinu, gréčtinu sa naučila, až keď sa ako mladá presťahovala do Atén. Ovládala ju však perfektne a bez problémov dokázala Onassisovi protirečiť – v prípade potreby dokonca vedela nádať ako predajcovia rýb v meste Pireus. Slovo používané na označenie Grékov z Malej Ázie, ktorí hromadne utekali po tureckých masakroch na začiatku dvadsiatych rokov do Grécka, patrilo skôr do nezdvorilostnej kategórie. Else zamlčala, že toto pejoratívne označenie možno preložiť ako „potomok zo semena Turka“, čo sa dá jednoznačne považovať za urážku. Alebo za odpoveď na podnikateľovu poznámku o opere, ktorej sa vyhýbal z takých prostých dôvodov. To je ale ignorant!

Onassis evidentne poznal použitý výraz. Zazeral na ňu, ale napriek tomu nevedela prečítať jeho pohľad. V iskrivých očiach sa mu odrážalo svetlo krištáľových lustrov. „Áno, narodil som sa v Izmiere, ale veď mnohí slávni Gréci pochádzajú z Malej Ázie – taký Achilles, Homér, Herodotos...“

Samozrejme, poznala mená, ktoré jej hovoril, hoci mala skromné vzdelanie. Od trinástich rokov už nenavštevovala žiadnu školu, keďže v Aténach uprednostnila spevácku prípravu. Študovala najmä najdôležitejšie ženské roly pre svoj hlasový rozsah a hodiny dejepisu sa obmedzili na históriu opery a základné pojmy z gréckej vlastivedy. V tomto smere si od detstva rozširovala všeobecné vedomosti len vtedy, keď si prečítala niečo, čo ju zaujalo alebo čo považovala za podstatné. Napriek tomu na ňu nezapôsobili Onassisove znalosti

antiky, ale skôr zaniehanie, akým bránil svoju vlasť.

„Nechcela som vás uraziť,“ skočila mu do reči. „Len ma prekvapila vaša autenticnosť. Ste pravý Grék.“

„O tom nepochybujte!“ vykrikol a zasmial sa tak hlasno, že sa za nimi otočili hostia.

Všimla si manželov spýtavý pohľad. Sedel oproti nej, vedľa Aristovej ženy, Tiny Onassis. Meneghini sa snažil zachytiť útržky jej rozhovoru s Onassisom, ale nerozumel ani slovu. Navôkol bol veľký hluk, príbory s pohármi cinkali a hostia nahlas konverzovali, takže by mal problém porozumieť aj taliančine. Chudák. Asi sa už nudil. Aj jeho spoločníčka pri stole už vzdala všetky pokusy o rozhovor. Mladá, krásna ako bábika, avšak trochu prelietavá Tina naklonila plavú hlavu, na ktorej mala pokrývku ozdobenú dvaapolmetrovými perami volavky, k mužovi po svojej pravici.

„Viete si predstaviť,“ veselo pokračoval grécky miliónár, „že by som sa správal vznešene ako Brit?“

Maria sa naňho opäť sústredila a on ju odmenil malým predstavením. Afektovane naklonil hlavu, vypol hrud' a našpúlil pery. Jemným nosovým tónom a s dokonalou angličtinou vyšších kruhov vyhlásil: „Nevýslovne ma teší, že s vami môžem hovoriť o posledných predstaveniach v Covent Garden, madam. Bohužiaľ, nemám ani potuchy o čom hovoríme, pretože sa iba tvárim, že ma zaujíma aj niečo iné než konské dostihy.“

Vybuchla do smiechu. Je naozaj vtipný. „Radšej zostaňte Grékom,“ požiadala ho v gréčtine.

„Aj keď nie som znalec umenia?“

„Keby som sa chcela rozprávať so znalcom, zostala by som na festivale v Edinburghu a debatovala s riaditeľom Scaly. Namiesto toho tu sedím vedľa vás.“

„Ach, čítal som o tom. Bol som krátko v Londýne a do očí mi bili titulky novín ‚O Callas‘, ktorá sa zachovala nespravodlivo. Britskí novinári urobili z vášho zrušeného vystúpenia škandál.“ Pobavene pokrútil hlavou. „Keď som sa dozvedel o tomto zahanbení Britov, samozrejme, ešte som nevedel, že sa dnes večer stretneme.“ Nachvíľu sa odmlčal a pokračoval. „Som vďačný, že ste sa rozhodli pre Benátky.“

Aj ona bola vďačná. Najmä za zábavného spoločníka pri stole.

Zatiaľ čo ho rozosmiala anekdotami zo sveta opery, Onassiov príbeh ju prinútil zamyslieť sa. Rozprával o svojom rodnom meste Izmir, ktoré bolo počas grécko-tureckej vojny na začiatku dvadsiatych rokov takmer úplne zničené. V jeho opisoch ožila jedinečná, zaniknutá metropola, v ktorej bok po boku žili kresťania a moslimovia rôzneho pôvodu. Ako syn podnikateľa s gréckymi koreňmi prežil privilegované detstvo a navštevoval evanjelickú školu – až do chvíle, kým jeho svet doslova nezhorel. Iba vo veku šesťnásť rokov musel opustiť svoju domovinu. So šesťdesiatimi dolármi neskôr nastúpil na loď do Buenos Aires, aby skúsil šťastie v Argentíne. Základ majetku získal vďaka obchodovaniu s takzvaným tureckým tabakom.

„Teraz určite chápete,“ usmial sa a hral sa s cigarou medzi prstami, ktorú si zapálil po hlavnom chode, „prečo mám takú

slabosť na tabak. Pomohol mi dostať sa na vrchol. Od úplnej nuly.“

„Počula som, že najlepšie cigary pochádzajú z Kuby,“ poznamenala.

Zaškľabil sa. „Máte pravdu. Dobrú havanskú cigaru, ako napríklad Montecristo, nič neprekoná.“ Pôžitkársky si potiahol a pokračoval. „A existuje ešte niečo, v čom mi cigary pomohli. Poviem to takto – prispel som k formovaniu vkusu Argentínčanov. Juhoameričania dovtedy poznali iba americký a kubánsky tabak. Sú to druhy, ktoré sú silnejšie než tabak z Trácie a Macedónska. Takže som im ho začal dovážať a na revanš vyvážať do Európy hovädzie kože. Neskôr som sa rozhodol, že si kúpim vlastnú loď. No a teraz ich mám deväťsto.“

„To je úžasné,“ vzdychla. Pozrela sa naňho a uvedomila si, že k tomuto mužovi cíti zmes sympatií a rešpektu. Nefascinoval a nepriťahoval ju jeho životný úspech, ale skôr podobnosť ciest, ktorými sa obaja uberali.

Spomenula si na nespočetné súkromné koncerty, na ktorých ju nútila hrať matka, čo nakoniec viedlo k prvému vystúpeniu pred publikom na palube lode, ktorá ju spolu s matkou a sestrou odvážala z New Yorku do Grécka, ďaleko od otca. Od tých čias sa hudba stala dominantnou súčasťou jej života. Nemala takmer žiadnych kamarátov, pretože matka jej to nedovolila ani na jednej strane Atlantiku. Nemala ani záľuby. Okrem spevu v podstate nemala nič. Už v mladom veku pochopila, že ľudia si všimnú jej nepeknú postavu iba vtedy, keď spieva. V tom istom veku, keď Aristoteles Onassis položil základ svojho impéria

v Buenos Aires, po prvýkrát vystúpila v aténskej opere a o päť rokov už excelovala ako Tosca. Bol to začiatok jej kariéry.

„Obaja sme začali od nuly a dosiahli úplný vrchol,“ nahlas sa zamyslela. „A to vďaka vytrvalosti a našim schopnostiam. Možnože talent súvisí s našimi gréckymi koreňmi – sme dosť tvrdohlaví ľudia.“

„Ako Grékyňa určite milujete more, inak si to ani neviem predstaviť,“ povedal ešte živším tónom než pri rozprávaní o Izmire. „Som veľký obdivovateľ Odysea a mojou vášňou je plachtenie. Čo by ste povedali na plavbu na mojej jachte? Rád by som vás pozval aj s vašim manželom.“

„Niekedy sa môžeme dohodnúť...“ neurčito zahundrala. Predstava plavenia sa na jeho lodi po Stredozemnom mori bola úžasná, ale bol to vzdialený sen. Termíny vystúpení jej neumožnia dlhšiu dovolenku a okrem toho vlny nerobia jej manželovi dobre.

Chvíľu sa jej zdalo, že Onassisa to podráždilo. Všimla si blesky v jeho očiach. Zjavne nebol zvyknutý, že ho niekto odmietne.

Zavládlo medzi nimi ťaživé ticho, zatiaľ čo vrava okolo nich neutíchala. Onassis si potiahol z cigary a otočil hlavu, aby nevyfúkol dym na Mariu. V pozadí sa vymenil orchester – hudba znejúca pri večeri sa skončila a sláčikovní hudobníci uvoľnili miesto tanečnej kapele.

Po chvíli sa na ňu opäť pozrel. „Prosím, využite aspoň moju motorovú loď ako dopravný prostriedok v Benátkach,“ navrhol rovnakým pokojným optimistickým tónom, ktorý spozorovala

počas uplynulých hodín. Jeho opätovná uvoľnenosť naznačovala, že v konečnom dôsledku ho nikto nemôže odmietnuť. „Počas vášho pobytu by som vám rád poskytol svoj člň.“

Samozrejme, vlastnil Rolls-Royce medzi motorovými člňmi. Podvedome sa usmiala. Je zaujímavý a príjemný spoločník. Prečo neprijme jeho ponuku počas týždňového pobytu v Benátkach a nestrávi čas s ním a s jeho manželkou? Prikývla. „Veľmi pekne vám ďakujem.“

„A ak nám to nevyjde v nasledujúcich mesiacoch, urobíme si okružnú plavbu po gréckych ostrovoch na budúci rok,“ rozhodol s úsmevom. „Naša priateľka Elsa sa môže pridať, ak bude chcieť.“

Podaj prst a zoberie ti celú ruku, preletelo jej hlavou. Nehnevala sa naňho, pobavila ju jeho vytrvalosť. Nechcela ho sklamať, preto znova prikývla. Aj keď vedela, že žiadna spoločná plavba sa neuskutoční.

Takmer celý večer strávila po Onassisovom boku. Neskôr ju predstavil svojej krásnej mladej manželke. „Tina nerozumie po grécky takmer nič,“ prezradil jej. „Jej otec, lodiar Livanos, z nej vychoval americkú princeznú. Vždy hovorí, že sa naučila rozprávať v Anglicku, myslieť v New Yorku a obliekať sa v Paríži. Grécko pre ňu nemá veľký význam. To je skrátka ona.“ S náznakom majetníckej hrdosti sa usmial, ale vzápätí sa zamračil, ako keby mu niečo prekážalo.

Večierok bol mimoriadne úspešný, hostia sa zabávali celú noc. Pozorní čašníci pravidelne zapalovali v svietnikoch na stole vyhasnuté sviečky, neustále otvárali fľaše šampanského a dolievali poháre. V neskorú hodinu síce hostí ubudlo, no keď sa Elsa Maxwell posadila ku klavíru a prstami preletela po klávesoch v rýchlom rytme swingu, pred hosťami a hudobníkmi sa zhromaždili hostia v snehobielych oblekoch. Na parkete stáli aj Maria s manželom, rovnako aj Onassis s manželkou, a počúvali vynikajúce sólo. Elsa hrala rýchle a melancholické skladby z tridsiatych rokov a vojnového obdobia, ktorých vznik zažila ako reportérka v Hollywoode. Občas dala hudobníkom signál, aby sa chopili nástrojov a sprevádzali ju. Potom mávla na Mariu, aby k nej prišla.

Trúbkové sólo, zopár akordov na klavíri a sálu naplnila melódia piesne *Stormy Weather*. Elsa začala hrať tichšie, kývla na Mariu – a o sekundu zaznel najznámejší soprán na svete, ktorý spieval o sklamanej láske. Maria spievala s typickou dramatickosťou, ale o oktávu nižšie než v árii. Zrazu sa okolo nej rozhostilo také ticho, že aj jemné cinkanie pohárov znelo ako anjelské zvony na Zvonici svätého Marka.

Spievala na kraji pódia, kde umiestnili kapelu, a nechala sa úplne pohltiť jazzom. Takéto spontánne vystúpenie jej neprekážalo, publikum poznala a neboli v ňom žiadni hudobní kritici, ktorí čakajú, či zvládne zaspievať vysoké tóny. Keď sa držala hlasového rozsahu interpretky Leny Horne, nemusela sa obávať, že jej zlyhá hlas.

Bol to nádherný pocit spievať len tak pre radosť z hudby. Očami prešla po exkluzívnom publiku, ktoré bolo rovnako nadšené ako fanúšikovia vo veľkých operách. Zadávala sa na Onassisa, ktorý držal svoju ženu okolo pása a Mariin spev ho očaril.

Kým spievala slová *na oblohe už nesvieti slnko*, benátske nebo za vysokými oknami pokryli pastelové pruhy a lúče sfarbené do marhuľova a fialova ohlasovali východ slnka.

2. KAPITOLA

O jedenásť rokov neskôr
V oblakoch, začiatok augusta 1968

Ešte pred štartom Maria stiahla cez okno lietadla nepriehľadnú roletu. Južný romantický západ slnka bolo to posledné, čo chcela v tejto chvíli vidieť. V tmavých slnečných okuliaroch sledovala svetelné nápisy v prvej triede lietadla spoločnosti Air France a čakala na signál, aby sa pripútala.

Samozrejme, že neletela spoločnosťou Olympic Airways, ktorú vlastnil Aristoteles Onassis. Keď rozzúrená odišla z jeho jachty, rýchlo chcela byť od neho čo najďalej. Z obáv, že by mohol zabrániť štartu, ak by si rezervovala miesto v jednom z jeho boeingov, sa rozhodla letieť s francúzskou leteckou spoločnosťou. Až keď nastupovala do lietadla, uvedomila si, že sa obávala zbytočne. Keby Onassis chcel, aby sa k nemu vrátila, mohol ju bez problémov zadržať na letisku v Aténach. Aristo, ako ho volala, mal veľa nástrojov, ktorými vedel demonštrovať svoju prevahu. Iný letecký dopravca preňho nebol dôvod, pre

ktorý by si nemohol presadiť svoju vôľu. Keby chcel. Zjavne to však nebol tento prípad.

Keď si to uvedomila, vyviedlo ju to z rovnováhy a na chvíľu bola ako obarená. Urobila chybu, keď v hneve opustila Arista, namiesto toho, aby sa podrobila jeho vôli a vyčkala, kým sa jeho nová aféra neskončí? Možno. Avšak v konečnom dôsledku jej nešlo o to, že v hre bola iná žena. Išlo o ňu samu, o Arista a o ich veľkú lásku. Je jej cit dostatočne silný, aby sa vyrovnala so všetkým, čoho sa dopustil pod vplyvom napoleonského komplexu, ktorý ho zaslepoval? Jej priateľ Lawrence Kelly, svedok jej smutne presláveného odchodu, mal určite pravdu, keď ju uistil, že ide aj o Callas – o dôstojnosť opernej divy, ktorú treba zachovať.

Možno je tvrdenie francúzskeho cisára, že vo vojne a v láske je všetko dovolené, pravdivé. Vo vojne sa bojuje najmä o česť a moc – a ak je to rovnako aj v láske, Maria nechcela toto bojisko prenechať Aristovi, nechcela kapitulovať. Napriek tomu premýšľala, čo dosiahla svojim správaním okrem toho, že sa cíti príšerne. Pyrrhovo víťazstvo. Pritom ani nevedela, v akom smere chcela zvíťaziť. Aristo ju nechal odísť z paluby bez rozlúčky. Ako má vedieť, či ho jej odchod zranil? Uznala, že by sa cítila o niečo lepšie, keby vedela, že je na tom rovnako zle ako ona. Musí však byť rozumná a nedúfať v to.

Pri štarte ju zatlačilo do mäkkého koženého sedadla. Miesto vedľa nej zostalo prázdne. Našťastie. Cítila by sa veľmi nepríjemne, keby ju v momentálnom stave niekto pozoroval,

alebo by sa s ňou chcel rozprávať. Bolo by iné, keby s ňou zostal Larry. Jej priateľ však musel odletieť iným lietadlom.

Na letisku v Aténach sa jej priznal, že ich cesty sa rozdelia – musí ísť do Ríma, pretože už dávno tam má dohodnuté stretnutie.

„Prídem za tebou,“ skormútene ju uisťoval. „Budúci týždeň sa uvidíme v Paríži.“ Znel ako Aristo.

„Prídem za tebou. V septembri sa uvidíme v Paríži,“ povedal jej.

Hoci išlo o dlhší časový interval, o Aristových slovách ani o Larryho sľube veľmi nepochybovala. Rozhodne však pochybovala o Aristovej vernosti, na rozdiel od Larryho lojality. Bola to chyba? Nechala sa unáhlene prehovoriť, aby sa vzoprela mužovi, ktorého miluje? To, že sa Aristo chcel stretnúť s Jacqueline Kennedy, koniec koncov, bola iba jej domnienka. S odstupom času musela priznať, že to nevie naisto. Nezareagovala prehnane? Možno sa chcel iba zabaviť s kamarátmi. Keď sa mu zachcelo mužskej spoločnosti, zvyčajne počas stredomorských plavieb zašiel do nejakej prístavnej krčmy, popíjal *ouzo* s rybármi, viedli chlapské debaty a hrali tradičnú grécku stolovú hru *tavli*. Maria pri ňom často sedávala a užívala si stretnutia tohto druhu. Srdečnosť ľudí, ich nezávislosť od materiálneho sveta a nefalšovaná radosť zo života ju priťahovali a čas strávený s nimi si vážila o to viac, čím častejšie sa pohybovala v medzinárodnej vyššej spoločnosti. Bola to sloboda, ktorú cítila iba na mori. Prečo sa toho všetkého bez rozmyslu vzdala?

Pretože Aristo klamal, našepkal jej vnútorný hlas. Návšteva neznámych priateľov na palube naozaj nemohla byť nič iné, iba mužská záležitosť, ako to sám nazval. Bola si istá, že sa jej chcel zbaviť, keď za ním príde vdova po americkom prezidentovi Johnovi Kennedym.

„Smiem vám pred jedlom ponúknuť pohár šampanského?“ spýtala sa letuška a vytrhla ju zo zamyslenia.

Operná diva sa otočila k mladej žene, ktorá sa starala o cestujúcich v prvej triede. Pozrela sa na ňu cez slnečné okuliare a pokrútila hlavou. „Nie, ďakujem. Nechcem šampanské. A nebudem ani jesť.“

Chcem umrieť, pomyslela si.